

Pohľady na efektívnosť novelizácií rekodifikovaného Trestného zákona¹

JUDr. STANISLAV MIHÁLIK, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta,
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

DOI: <https://doi.org/10.24132/ZCU.NADEJE.2022.403-411>

Kľúčové slová:

efektívnosť trestného práva, efektívnosť trestného konania, Trestný zákon, subsidiarita trestnej represie, dekriminalizácia, depenalizácia

Úvod

Termín efektívnosť vo vlastnom slova zmysle má interdisciplinárny charakter, vo výkladovom význame vyjadruje účinnosť alebo účelnosť, vychádzajúc z ekonomického vnímania predstavuje veličinu vyjadrujúcu reláciu medzi vloženými prostriedkami a ich výstupmi (účinkami).² Efektívnosť má svoje nesporné miesto aj v podmienkach práva, rovnako tak trestného práva, spravidla v súvislosti s navrhovanými legislatívnymi zmenami, resp. v spojitosti so samotným odôvodnením ich potreby. Práve snahu o dosiahnutie vyššej efektívnosti práva alebo jednotlivých subsystemov možno vnímať ako pravidelný dôvod pre

---

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0102 („Efektívnosť prípravného konania – skúmanie, hodnotenie, kritériá a vplyv legislatívnych zmien“).

² Efektívnosť. Slovníkový portál Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV [online]. [cit. 2022-11-27]. Dostupné z: <https://slovník.juls.savba.sk/?w=efekt%C3%ADvnos%C5%A5&s=exact&c=360e&cs=&d=kssj4&d=psp&d=ogs&d=sssj&d=orter&d=scs&d=sss&d=peciar&d=ssn&d=hssj&d=berolak&d=noundb&d=orient&d=locutio&d=obce&d=priezviska&d=un&d=pskfr&d=pskcs&d=psken#>.

prijímanie nových právnych noriem (a ich súborov), rovnako tak pre nahrádzanie doterajšej právnej úpravy novou právnou úpravou.³

Hoci potom dokážeme obsahovo pochopiť a vyjadriť termín efektívnosť, otázkou zostáva, ako je možné efektívnosť hodnotiť, osobitne, na základe akých kritérií by malo byť takéto hodnotenie realizované. Nakoľko je predkladaný príspevok výstupom výskumného projektu, ktorého základným cieľom je skúmanie efektívnosti prípravného konania (resp. širšie trestného konania ako takého), výskumnou otázkou predkladaného príspevku je to, či samotná trestnoprávna úprava v rovine hmotného práva môže byť vnímaná ako jedno z kritérií efektívnosti trestného konania (osobitne s dôrazom na konanie prípravné). Domnievame sa totiž, že aj uvedené pôsobí ako kritérium, hoci zrejme do určitej miery kritérium sekundárne (pomocné). Predkladaný príspevok je možné vnímať ako bázu, ktorá sumarizuje aspekty hmotnoprávnej úpravy v podmienkach trestného práva (s maximálnym dôrazom na zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov [ďalej len „**Trestný zákon**“ alebo „**TZ**“]), ktoré by mohli predstavovať určitý brzdiaci element vo vzťahu k hodnoteniu efektívnosti trestného konania ako takého.

K všeobecnej línii skúmanej problematiky

Ak je odpoveď na otázku, či môže znenie Trestného zákona (resp. efektívnosť jeho jednotlivých novelizácií) pôsobiť ako faktor vo vzťahu k hodnoteniu efektívnosti trestného konania, kladná, význam takéhoto aspektu možno poňať len v súvislosti s vlastným posúdením efektívnosti právnej úpravy obsiahnutej v Trestnom zákone (resp. jeho novelizácii v priebehu času).

Ešte predtým, ako poukážeme na parciálne otázky, ktoré možno vnímať z hľadiska efektívnosti Trestného zákona problematcky, pozornosť bude venovaná Trestnému zákonu ako celku, ako základnému právnemu kódexu trestného práva hmotného v podmienkach Slovenskej republiky. Vychádzajúc z jeho účinnosti od 01.01.2006, v čase príspevku možno hovoriť o jeho takmer 17 rokoch účinnosti. Pre porovnanie, jeho predchodca, zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „**starý Trestný zákon**“ alebo „**STZ**“), bol v účinnosti 44 rokov, uvedomujúc si spoločenskú situáciu v rámci jeho pôsobnosti (teda možno hovoriť o takmer 30 rokoch dlhšej účinnosti právneho

---

³ ČENTĚŠ, J., VOJTUŠ, F. *Efektívnosť práva a prístupy k jej skúmaniu*, s. 28.

predpisu). Pokiaľ nahliadneme na rámcové východiská rekodifikácie trestného práva hmotného s účinnosťou od roku 2006 v Slovenskej republike, tieto možno zhrnúť do troch základných bodov – záujem na stabilnom právnom predpise (ktorý bude natoľko abstraktný a zároveň vychádzajúci zo zásad právnej istoty a všeobecných zásad trestného práva hmotného, aby nemusel podliehať tak častým zmenám), dekriminalizácia, depenalizácia.

Ako možno predmetné východiská s odstupom relevantného času vyhodnotiť? Pokiaľ nazrieme na prvý aspekt, teda záujem na stabilnom kódexe trestného práva hmotného, tu si dovoľíme byť azda najviac kritickí. Počas 44 rokov účinnosti bol starý Trestný zákon novelizovaný celkovo 42 krát, z toho 35 krát po roku 1989 (primárne v súvislosti s potrebou premietnutia výrazných spoločenských zmien). V priemere bol teda starý Trestný zákon novelizovaný 0,95 krát ročne (po roku 1989, počas sedemnástich rokov účinnosti, 2,05 krát ročne). Ak uvedené porovnáme s dnes účinným Trestným zákonom, tento bol za dobu svojej účinnosti (takmer 17 rokov) novelizovaný už celkovo 48 krát, teda viac ako v prípade starého Trestného zákona, čo predstavuje takmer tri novelizácie Trestného zákona na rok (konkrétne 2,82).⁴ Dovoľíme si potom tvrdiť, že pôvodné myšlienky o stabilnom právom predpise sa nespĺnili, nakoľko početnosť novelizácii Trestného zákona dokonca prekročila hodnoty, ktoré sa spájajú s potrebou zmien a prispôsobenia sa Trestného zákona so spoločenskými zmenami po roku 1989. Možno tvrdiť, že takýto stav jednoznačne efektívnosti trestného práva neprospeiva.

Ďalšími ťažiskovými prvkami rekodifikácie trestného práva hmotného v roku 2005 bola zhodne dekriminalizácia a depenalizácia, teda pojmy, ktoré v podmienkach trestnej politiky Slovenskej republiky rezonujú rovnako aj dnes. Vychádzame z toho, že ani v danom rámci nedošlo k naplneniu cieľov, nakoľko je možné tvrdiť, že Trestný zákon je v podmienkach strednej Európy z hľadiska trestných sadzieb jedným z najprísnejších, o nenaplnení východísk

---

⁴ Do uvedeného rámca navyše nepočítame návrh na zmenu a doplnenie Trestného zákona zo strany ministerky spravodlivosti Slovenskej republiky zo 07.09.2022 (Dostupné z: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2022/511>; v čase finalizovania príspevku (k 27.11.2022) sa predmetný legislatívny proces nachádzal v štádiu vyhodnotenia medzirezortného pripomienkového konania), pričom obsahovo sa predmetný návrh dotýka viacerých otázok pomerne zásadne, rovnako tak viaceré poslanecké návrhy na zmenu a doplnenie Trestného zákona (celkovo štyri), ktoré sa v čase finalizovania príspevku (k 27.11.2022) nachádzali zhodne v štádiu prvého čítania (v danom kontexte je potrebné dodať, že kým tri z uvedených poslaneckých návrhov riešia parciálne otázky, jeden z nich sa svojim obsahom a rozsahom dá prirovnať návrhu zo strany Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky).

depenalizácie rovnako svedčí to, že trest odňatia slobody je v podmienkach Trestného zákona stále vnímaný ako trest univerzálny.⁵ Vo vzťahu k dekriminálizácii možno uvedené tvrdiť obdobne, nakoľko, vychádzajúc zo štatistických ukazovateľov, ide skôr o dekriminálizáciu v rámci trestnej politiky proklamovanú. Poukazujeme totiž na fakt, že v porovnaní so starým Trestným zákonom pribudlo do rámca osobitnej časti Trestného zákona celkovo 76 skutkových podstát trestných činov, pričom 29 z nich pribudlo ihneď od účinnosti rekodifikovaného Trestného zákona, v priebehu takmer 17 rokov účinnosti ďalších 47 (čo predstavuje viac ako 2,76 novej skutkovej podstaty trestného činu na rok).

Vo všeobecnej línii problematiky vnímania Trestného zákona ako rámca pre hodnotenie efektívnosti trestného práva (resp. prípravného konania) možno potom čiastkovo hodnotiť, že uvedené zrejme nesvedčí o stabilnom právnom predpise, celkové závery je však potrebné korigovať nesporne aj líniovou parciálnou, ktorej venujeme pozornosť v ďalšej časti príspevku.

Osobitné línie skúmanej problematiky s dopadom na efektívnosť trestného konania

V ďalšom texte príspevku zameriame svoju pozornosť na partikulárne línie, zvolené zámerne za účelom identifikovania aspektov, ktoré pôsobia problematicky vo vzťahu k vnímaniu právnej úpravy trestného práva hmotného (teda Trestného zákona) ako príslušnej kategórie pre posudzovanie efektívnosti trestného práva (resp. prípravného konania).

Prvým takýmto aspektom je podľa nášho názoru rozširovanie katalógu trestných činov o skutkové podstaty trestných činov, pri ktorých môže vzniknúť oprávnená polemika o ich súlade so zásadou subsidiarity trestnej represie (resp. princípom *ultima ratio*). Bez potreby bližšieho opisovania predmetnej zásady trestného práva hmotného (ktorá spolu so zásadou zákonnosti predstavuje akúsi kostru trestného práva hmotného ako celku) možno konštatovať, že uvedené predstavuje problém globálnejší, hoci má svoj súvis aj v rámci nami spracovávanej problematiky. Domnievame sa, že uvedená zásada musí

---

⁵ Primerané nádeje sú vkladané do spomenutého návrhu zmeny a doplnenia Trestného zákona zo strany Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, nakoľko viaceré navrhované zmeny predstavujú výrazný krok k oveľa širšiemu uplatňovaniu rámca restoratívnej justície (osobitne vo vzťahu k potlačeniu vnímania trestu odňatia slobody ako univerzálného trestu).

Nekalá likvidácia (§ 251b TZ) TČ spáchané / objasnené		Neoprávnené uskutočňovanie stavby (§ 299a TZ) TČ spáchané / objasnené			
2017	0	2011	0	2017	3 / 0
2018	0	2012	7 / 2	2018	5 / 0
2019	0	2013	2 / 0	2019	10 / 3
2020	23 / 5	2014	5 / 0	2020	3 / 1
2021	11 / 0	2015	3 / 2	2021	6 / 1
2022 (10. mesiac)	10 / 2	2016	1 / 1	2022 (10. mesiac)	4 / 0

Tabuľka č. 1: štatistické ukazovatele vybraných trestných činov. Zdroj: Štatistika kriminality v Slovenskej republike, Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky.

byť prísne akcentovaná už na samotnej úrovni zákonodarcu, hoci si uvedomujeme, že predmetné predstavuje náročnú úlohu. Vychádzame však z toho, že aj v prípadoch otázok interdisciplinárnych je potrebné prísne vnímať pozíciu trestného práva a jeho subsidiárne postavenie, nakoľko príliš koncentrovaná osobitná časť Trestného zákona efektívnosti ako takej bez rozporov neprospeje. Do Trestného zákona sa totiž dostávajú skutkové podstaty trestných činov, ktoré svojou podstatou rozporujú so samotným filozofickým nastavením zásady subsidiarity trestnej represie. Takými príkladmi v zmysle v súčasnosti účinného znenia Trestného zákona sú príkladmo § 251b (nekalá likvidácia; súčasťou Trestného zákona s účinnosťou od 08.11.2017) alebo § 299a (neoprávnené uskutočňovanie stavby; súčasťou Trestného zákona s účinnosťou od 01.09.2011). Aj z hľadiska štatistického vyplýva (viď Tabuľka č. 1), že ide o trestné činy, ktoré sú páchané v minimálnej miere, rovnako platí (v prípade oboch), že svojou podstatou patria do rámca iných právnych odvetví, v prípade trestného činu nekalej likvidácie je potrebné poukázať aj na komplikované vymedzenie samotnej skutkovej podstaty trestného činu (osobitne s ohľadom na subjektívnu stránku), čo vytvára dojem neaplikovateľnosti uvedeného ustanovenia Trestného zákona.

Druhým základným problémom, ktorý vnímame ako limit pre zefektívnenie trestného konania (a tým aj prípravného konania), sú parciálne zásahy do právnej úpravy sankcií s cieľom efektívneho využívania alternatívnych trestov (ako vlastného cieľa predmetnej právnej úpravy zo strany predkladateľa/zákonodarcu). Domnievame sa totiž, že hoci sú viaceré zmeny uskutočnené zo strany zákonodarcu (osobitne vo vzťahu k aplikovaniu rámca alternatívnych trestov) vedené

Početnosť ukladania trestu domáceho väzenia (rok / počet)			
2006	7	2014	17
2007	22	2015	18
2008	28	2016	23
2009	51	2017	14
2010	59	2018	28
2011	28	2019	68
2012	25	2020	64
2013	21	2021	51

Tabuľka č. 2: početnosť ukladania trestu domáceho väzenia vo vybraných rokoch.
Zdroj: Štatistické ročenky Analytického centra Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky.

správnym úmyslom, dokonca správnym spôsobom (za účelom vytvorenia širších možností pre ich ukladanie) sú koncipované príliš sektorovo a absentuje komplexný náhľad na predmetnú množinu. Ideálnym príkladom by mohol byť trest domáceho väzenia ako ukážkový alternatívny trest vo vzťahu k trestu odňatia slobody. Pokiaľ vychádzame z príslušných štatistických ukazovateľov (viď Tabuľka č. 2), na prvý pohľad by bolo možné konštatovať, že z dôvodu vyššej početnosti ukladania uvedeného druhu trestu zrejme došlo k výraznej zmene právnej úpravy v rokoch 2008 (s dopadom v roku 2009) a 2018 (s dopadom v roku 2019). Pravdivá je však len druhá alternatíva, aj to len čiastočne, nakoľko k najvýraznejšej zmene právnej úpravy trestu domáceho väzenia došlo s účinnosťou od 01.08.2019 (predmetná právna úprava je účinná dodnes), nakoľko došlo k rozšíreniu množiny trestných činov, vo vzťahu ku ktorým bolo vôbec možné uložiť trest domáceho väzenia.⁶ Akékoľvek iné zmeny v početnosti

⁶ Z dovtedajšej právnej úpravy, že trest domáceho väzenia možno uložiť „až na dva roky páchatelovi prečinu“, došlo k zmene, že trest domáceho väzenia možno uložiť „až na štyri roky páchatelovi trestného činu“ (s doplnením v odseku 2 predmetného ustanovenia § 53 TZ „za trestný čin s hornou hranicou trestnej sadzby ustanovenej týmto zákonom neprevyšujúcou desať rokov, najmenej však na dolnej hranici trestnej sadzby trestu odňatia slobody ustanovenej týmto zákonom“). Uvedeným prístupom sa dospelo do stavu, v zmysle ktorého je možné ukladať trest domáceho väzenia aj v súvislosti s vybranými zločinmi.

ukladania trestu domáceho väzenia neboli podmienené zmenou právnej úpravy, ale inými faktormi.

Ak sa však na zmeny realizované zákonodarcom v súvislosti s alternatívnymi trestami pozrieme komplexne (a teda nie len prizorom vlastných ustanovení jednotlivých alternatívnych trestov), dospejeme k záveru, že brzdiacim elementom je v danom prípade § 34 ods. 6 Trestného zákona, v zmysle ktorého „*horná hranica trestnej sadzby trestu odňatia slobody ustanovená v osobitnej časti zákona prevyšuje päť rokov, musí súd uložiť trest odňatia slobody*“, pričom jedinou výnimkou v rámci alternatívnych trestov je práve trest domáceho väzenia (hoci potom uvedené predstavuje prístup správny, je nekoncepčný). Domnievame sa totiž, že práve modifikáciou spomenutého ustanovenia § 34 ods. 6 TZ by došlo k vytvoreniu dostatočného rámca na široké aplikovanie alternatívnych trestov.

Poslednou parciálnou problematikou, ktorá podľa nášho názoru ovplyvňuje efektívnosť trestného konania, sú tzv. brzdiace prvky obsiahnuté v Trestnom zákone. Úplne klasickým príkladom za všetky je výška malej škody (od ktorej sú v zmysle násobku príslušne odvodzované ďalšie kategórie škôd v zmysle Trestného zákona), ktorá zostala s účinnosťou od 01.01.2006 nezmenená (teda malou škodou sa rozumie suma prevyšujúca 266 €). Ak si však uvedomíme, že predmetná hodnota malej škody bola v procese rekodifikácie dovodená na základe minimálnej mzdy, v súčasnej dobe, s ohľadom na hospodársky rast, tomu v súčasnej dobe absolútne nezodpovedá. Tým pádom uvedené výrazným spôsobom ovplyvňuje efektívnosť trestného konania, nakoľko za trestný čin sú označované aj skutky, ktoré by v komparácii so súčasnou výškou minimálnej mzdy (pre rok 2023 na úrovni 700 €) nespádali aspoň do kategórie malej škody.

Práve na uvedené (okrem iného) reagujú spomínané navrhované zmeny Trestného zákona, pričom malá škoda sa navrhuje na úrovni 500 € (osobne sa však domnievame, že s ohľadom na akési predvídanie hospodárskeho vývoja by bolo nanajvýš vhodné nastaviť hodnotu malej škody na úrovni 700 €). Takýto krok by mal potom vplyv nie len na vývoj počtosti kriminality (v pozitívnom zmysle), rovnako tak na samotnú efektívnosť trestného konania (s ohľadom na nápad trestnej činnosti, hoci si uvedomujeme, že v negatívnom zmysle by bol zrejme ovplyvnený rámec objasnenosti).

Záver

Pokiaľ máme zhodnotiť všetko uvedené, závery je možné koncipovať v dvoch líniách, čo zodpovedá samotnej koncepcii príspevku. Na strane jednej, dovoľíme si tvrdiť, že právna úprava trestného práva hmotného je v konečnom dôsledku nesporne významným kritériom hodnotenia efektívnosti trestného konania, hoci kritériom subsidiárnym (nakolko kritériom primárnym bude samotná právna úprava trestného konania, resp. prípravného konania). Z uvedeného nám totiž vyplýva, že čistota hmotnoprávnej úpravy je nanajvýš dôležitým kritériom, nakolko práve tá determinuje uplatňovanie trestného práva prostriedkami trestného práva procesného.

Na strane druhej, domnievame sa, že hoci platí prvé z východísk, v podmienkach Trestného práva hmotného je možné identifikovať mnohé prvky, ktoré vo vzťahu k smerovaniu k efektívnosti pôsobia negatívne, dokonca ako brzdiace elementy. Uvedenú parciálnu rovinu sme rozpracovali v druhej časti predkladaného príspevku, pričom okrem analýzy vlastných problémov sme sa zamerali aj na koncipovanie možných riešení.

V kontexte všetkého uvedeného sa však dostávame k ďalšiemu problému, je takýto stav v podmienkach trestného práva hmotného udržateľný alebo jediným riešením je samotná rekodifikácia Trestného zákona? Ak si však stanovíme ako základné piliere rekodifikácie stabilitu právneho predpisu, dekriminalizáciu a depenalizáciu, dokážeme sa poučiť z doterajších skúseností alebo sa o pár rokov dostaneme do rovnakej situácie?

***

Abstract

Perspectives on the efficiency of amendments to the recodified Criminal Code

Conclusions can be conceived in two lines, which corresponds to the very concept of the paper. On the one hand, we dare to claim that the legal regulation of substantive criminal law is, in the end, an indisputably important criterion for evaluating the efficiency of criminal proceedings, although a subsidiary criterion (as the primary criterion will be the legal regulation of criminal proceedings, or pre-trial proceedings). It follows from the above that the purity of substantive law is very important criterion, as it determines the application of criminal law by means of procedural criminal law.

On the other hand, we believe that although the first of the starting points applies, in the conditions of substantive criminal law it is possible to identify many elements that have a negative effect in relation to the direction towards efficiency, even as braking elements. We elaborated the mentioned partial line in the second part of the present paper, while in addition to analysing individual problems, we also focused on suggesting possible solutions.